

Asia: VN/30583/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston maaseutupoliittiseksi selonteoksi eduskunnalle

1. Yleiset huomiot

Mitä ajatuksia selontekoluonnos herättää? Huom. Ilmoita tässä, mikäli yksityishenkilönä haluat, että lausuntosi näkyy myös hankeikkunassa.

Pohjois-Savon Leader-ryhmät (Kehittämisyhdistys Ylä-Savon Veturi, Kehittämisyhdistys Kalakukko, Kehittämisyhdistys Mansikka) kiittävät mahdollisuudesta lausua maaseutupoliittisen selonteon luonnoksesta sekä valmistelutyöstä, joka selontekoluonnoksen kokoamiseksi on tehty.

Maaseutupoliittinen selonteko on laaja kokonaisuus, joka antaa kuvan yleisellä tasolla maaseudusta, nykytilasta sekä maaseudun haasteista ja mahdollisuuksista. Selonteossa ei kuitenkaan riittävän selkeästi hahmotu alueiden välinen erilaisuus. Suomi on pinta-alaltaan laaja ja kunkin alueen haasteet ja mahdollisuudet ovat erilaisia liittyen mm. elinkeino- ja palvelurakenteeseen, julkiseen liikenteeseen, väestön määrään ja ikärakenteeseen, kansalaistoiminnan edellytyksiin, infraan, etäisyyksiin, asumistiheyteen ja geopoliittisen tilanteen vaikutuksiin. Selonteko tulisi tehdä aluelähtöisesti, esim. jakamalla selonteko neljään aluetasoon: itä, länsi, etelä ja pohjoinen.

Selonteon toimeenpano ja rahoitus on varmistettava niin, että kansalaisten yhdenvertaisuus toteutuu – asuipa hän missä tahansa maamme kolkassa.

Pohjois-Savon Leader-ryhmät yhtyvät kirjoittamansa lisäksi Suomen Kylät ry:n ja Suomen Kylät ry:n Leader-jaoston lausuntoihin.

2. Maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmä

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmään liittyen olennaiset?

Nykyinen maaseutu-kaupunki -luokitus ei kuvaa riittävän hyvin erilaisia maaseutuja. Esimerkiksi harvaan asuttu maaseutu on hyvin erilaista maan eri osissa.

Suunnittelujärjestelmä ja päätöksenteko tarvitsee tuekseen monitieteellistä tutkimusta, jotta näkökulma olisi tarpeeksi laaja. Maaseutututkimuksen tilanne on huolestuttava. Ei ole riittävästi ajantasaista tutkimustietoa käytettävissä, eikä rahoitusta tutkimuksen toteuttamiseen. Ajantasaisen tiedon saatavuus on turvattava, jotta päätöksenteossa pystytään kohdentamaan rahoitusta ja kehittämistoimenpiteitä oikein.

MANEn asema on turvattava koordinoivana valtakunnallisena tahona. Maaseutupolitiikan kansallisessa organisoitumisessa tulisi vielä vahvemmin olla keskusteluissa mukana esim. Leader-ryhmät ja koko maan kattavat verkostot maaseututoimijoita, jotta kansalliset eroavaisuudet paremmin pystyttäisiin huomioimaan päätöksenteossa.

Maaseutuvaikutusten arviointia tulee painottaa jatkossa entistä enemmän, jotta maaseudulla elämisen ja asumisen edellytykset säilyvät. Arvioinnissa vahva painotus huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden näkökulmasta.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Kansalaisten paikallistuntemuksen hyödyntäminen tulisi huomioida paremmin, jotta alueelliset erot saadaan näkyviin. Alueiden kehittämisessä tulisi entistä enemmän suosia seudullisia ratkaisuja ja paikallista asiantuntemusta palvelujen järjestämisessä. Seutukunnissa tehdään paljon sektorirajat ylittävää kehittämistyötä, jossa myös kansalaisjärjestöt on huomioitu. Näitä hyviä malleja tulisi tunnistaa valtakunnallisesti. Valtion tulisi kannustaa entistä enemmän alhaalta ylöspäin kehittävään toimintaan, jota Leader-toiminta toteuttaa jo maaseutualueilla.

3. Maaseutualueiden tilannekuva ja muutostekijät

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutualueiden tilannekuvaan ja muutostekijöihin liittyen olennaiset?

Tilannekuva on yleisellä tasolla hyvä, mutta siinä eivät tule esille alueelliset erot ja koko ajan kiihtyvä alueiden eriytyminen. SWOT -analyysikin tulisi tehdä alueittain, sillä vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat ovat hyvin erilaisia eri puolilla Suomea. Analyysistä ei saa riittävää kuvaa erilaisten maaseutujen tilanteesta. Maaseutuvaikutusten arvioinnin tärkeys korostuu erityisesti tässä luvussa. Liitteessä on paljon lisätietoa, mutta siitäkin puuttuu alueellinen tarkastelu.

Erikoisesti Itä-Suomen maakuntien reuna-alueiden kunnissa väestönmuutoksen (väestön vähenemisen) yhteydessä tulee puhua myös ikääntymisestä. Monissa kunnissa syntyvyys on

alhainen (0 – 5 lasta vuodessa) ja eläkeläisten määrä on jo usein ylittänyt 50 %. Asiaa ei ole huomioitu palvelurakenteiden muutoksissa, eikä valtion rahoituksissa. Esimerkiksi pienen kunnan ainoan koulun oppilaskustannus voi olla moninkertainen verrattuna isompiin kuntiin, kun lapsia on vähän ja matkakustannukset korkeat. Ratkaisu ei ole siirtyminen naapurikunnan kouluun, sillä etäisyydet ovat liian pitkiä. Väestörakenteen vinoutumalla on vaikutusta todella moneen asiaan, kaikkein eniten julkisten ja yksityisten palvelujen heikkenemiseen ja saavutettavuuteen sekä kansalaistoiminnan edellytyksiin.

Palvelut siirtyvät entistä kauemmaksi jopa kuntakeskuksista, julkinen liikenne vähenee ja sitä ei edes ole kylissä, myös autottomuus lisääntyy ikääntymisen myötä (selviää mm. Traficomin tilastoista). Yhtälö aiheuttaa jo paikoin poismuuttoa maaseudulta. Digitalisaatio ei ole ratkaisu, sillä yhteyksiä ja osaamista ei aina ole, ja osalta asukaista puuttuvat edellytykset ja kyky, kuten selonteossa todetaan. Yhteisötalouden kehittämiseenkin tarvittaisiin ulkopuolisia resursseja näille ikääntyneille reuna-alueille.

Kansalaistoiminnan edellytykset hiipuvat näillä itäisen Suomen alueilla. Toimijoita ei enää ole, yhdistys- ja kylätoiminta lakkaa ja kyky yllä pitää yhteisöllisiä tiloja heikkenee. Saman aikaisesti, kuten selonteossa todetaan, yhteiskunta siirtää tehtäviä entistä enemmän kansalaisyhteiskunnan harteille. Yhtälö on mahdoton.

Kun ikääntynyt väestö ei kykene asumaan enää omakotitalossa, haasteena harvaan asutulla alueella on vuokra-asuntojen ja niiden rakentajienkin puute. Muuttajille tyhjiä taloja on, mutta maalle muuttajan on vaikea saada pankista lainaa asunnon ostoon maaseudulta tai remontointiin.

Yksityisteiden ylläpito on jo nyt muodostunut haasteeksi, sillä kustannukset nousevat ja tiemaksut kallistuvat. Ikääntyneen, pienituloisen rahat eivät välttämättä enää riitä tiemaksuihin. Etenkään jos asuntoa ei saa myytyä ja ikääntynyt joutuu tehostettuun palveluasumiseen, raha ei riitä tiemaksuun. Tästä on jo esimerkkejä.

Maaseudun yritystoiminnan haasteeksi on myös ilmennyt rahoituksen saaminen. Yritys voi saada investointeihin tai kehittämiseen hankerahoitusta, mutta investoinnin väliaikaisrahoitukseen ja omarahoitukseen ei pankeilta saa lainarahoitusta.

Nämä ovat esimerkkejä Itä-Suomen harvaan asutulta alueelta, tilanne ei ole samanlainen kaikkialla maassamme.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Alueellisten erojen huomioiminen. Esimerkiksi tiheämmin asutuilla alueilla kansalaistoiminnan tila on erinomainen ja selonteossa kuvatun kaltainen, mikä ei taas ole todellisuutta edellä kuvatuilla reuna-alueilla.

4. Kansallinen maaseutuvisio

Onko selonteossa kuvattu maaseutuvisio olennainen?

Maaseutuvisioonkin tulisi perustua alueiden erilaisuuteen.

Puuttuuko maaseutuvisiosta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

-

5. Poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuosituks (Mikäli ongelmia esiintyy useamman vastauksen lisäämisessä lisääthän vastaukset kohtaan 7)

Ovatko selonteossa tunnistetut poikkihallinnolliset tavoitteet (5 kpl) ja kehittämissuosituks (24 kpl) olennaiset?

Selonteon aikajänne (2040-luku) on liian pitkä, sillä yhteiskunnalliset muutokset tapahtuvat entistä nopeammin ja globaalit ilmiöt voivat vaikuttaa merkittävästi.

Tavoitteisiin ja suosituksiin vahvemmin konkretiaa.

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset tavoitteet (1-3 kappaletta)?

Vahvistetaan talouden uudistumista tukevia rakenteita.

Voimistetaan toimintaedellytyksiä, luottamusta ja tulevaisuususkkoa.

Lisätään ja kootaan yhteiskunnallista maaseututietoa.

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit tavoitteisiin tavoitekohtaisesti:

-

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset kehittämissuosituks (1-5 kappaletta)? (Merkitse kehittämissuositusten numerot 1-24)

Maaseutuvaikutukset, asuminen ja talouden rakenteet

Maaseudun kehittäminen CAP post 2027

Välttämättömyyspalveluiden tarkistaminen ja varmistaminen

Maaseutututkimus ja maaseututieto

Puuttuuko poikkihallinnollisista tavoitteista tai kehittämissuosituksista jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit kehittämissuositukseen suosituskohtaisesti:

-

6. Liite: Maaseutualueiden nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvaus

Ovatko liitteessä kuvatut maaseutualueiden nykytilanne ja muutostekijät olennaiset?

Kuvaus on laaja ja liian yleistävä varmistaakseen tarpeisiin kohdennetut kehittämistoimenpiteet.

Puuttuuko nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvauksesta jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

7. Muut täydennystarpeet

Onko selonteossa muita täydennystarpeita?

-

Seija Korhonen

Lausunnon antajina Pohjois-Savon Leader-ryhmät: Kehittämisyhdistys Ylä-Savon Veturi ry, Kehittämisyhdistys Kalakukko ry, Kehittämisyhdistys Mansikka ry